

УДК:351:321.01

Бронікова С.А.,

д.н.держ.упр., доцент
професор кафедри україністики Національної академії
державного управління при Президентіві України,

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Виокремлено антропологічну площину галузі державного управління як центральну проблемну зону й запропоновано сучасні підходи її філософського осмислення.

Ключові слова: державне управління, антропологічний аспект дослідження, нейролінгвістичне програмування.

Аннотация. Выделена антропологическая плоскость области государственного управления как центральная проблемная зона и предложены современные подходы ее философского осмысления.

Ключевые слова: государственное управление, антропологический аспект исследования, нейролингвистическое программирование.

Annotation. Anthropological angle of public administration branch as a pivotal problematic zone was singled out and modern approaches of its philosophical understanding were offered.

Key words: public administration, the anthropological aspect of the study, neurolinguistic programming.

Постановка проблеми. Проблеми державного управління як теоретичної галузі у тій чи іншій мірі перетинаються з проблемами державного службовця, зокрема в усвідомленій його професійній діяльності. Тому саме антропологічна площина галузі державного управління, на наш погляд, є центральною проблемною зоною, що активує пошук сучасних підходів її осмислення.

Аналіз наукового доробку. Ідеї Г. Бейтсона, Х. Вайхінгера, А. Коржибського, Е. Фромма, Е. Тоффлера, фундаторів НЛП Р. Бендлера і Дж. Гріндера та їх послідовників Р. Ділтса, Д. Молдена, Дж. ОКоннора, Т. Ковалевської формують новий погляд на проблеми державного управління, розкривають когнітивне підґрунтя понять «влада», «свобода» тощо.

Метою статті є виявлення актуальних проблем державного управління, що відбиваються у площині професійної діяльності державного службовця. Оскільки, розв'язання проблем узалежене від усвідомлення їхньої природи державними службовцями, у статті представлено сучасну систему гуманітарного знання з ефективною інструментальною базою.

Виклад основного матеріалу. Теорія управління має декілька аспектів філософського осмислення, серед яких – епістемологічний,

методологічний, праксіологічний, аксіологічний, антропологічний. Епістемологічний ракурс сфокусовано на кінцевому продукті наукової діяльності – системі управлінського знання, його структурі та генезі. У цих межах дослідники виокремлюють декілька проблемних зон, серед яких насамперед: 1) складність розгляду управління «в його власній внутрішній логіці при відносно пасивній ролі соціокультурного середовища» [20], оскільки управлінська наука за своєю природою має практичну скерованість; 2) смислова неоднозначність у витлумаченні базових понять, зумовлена рівнем теоретичної рефлексії та міждисциплінарним характером управлінського знання, що відбиває його гетерогенну природу.

Методологічний аспект передбачає пошук оптимальних інструментів отримання концептуальної інформації та її систематизацію. В сучасній управлінській теорії широкого визнання набуває принцип методологічного плюралізму, відповідно до якого науковець вільний у виборі засобів дослідження, проте дослідники зауважують, що такий підхід нагадує «методологічний анархізм», який унеможливує ефективне професійне спілкування в межах наукового співтовариства [там само]. Вразливим місцем управлінської методології залишається й адекватне застосування теоретичних моделей на практиці, оскільки «до цього часу немає задовільних наукових результатів проведення реальних експериментів щодо виміру змін управлінських відносин» [там само].

В одній проблемній площині знаходяться праксіологічний, аксіологічний та антропологічний аспекти наукового вивчення управлінської теорії, адже управління є різновидом діяльності людини, яка сповідує певні цінності, займає визначене місце та виконує функціональну роль в управлінні і є «головною проблемою, що стоїть на шляху перетворення управління на «точну» науку...» [3], становлячи, проте, стрижень філософії управління. Якщо в технічних системах в основі управління перебувають фундаментальні закони фізики, хімії, механіки й ін., то субстрат соціально-економічних систем має мінливий, нестабільний антропоцентричний характер, що виявляється в конгломераті поведінкових дискурсів і визначається цінностями людини, її потребами, світоглядом, волею, настановами й іншими факторами, що не піддаються точному опису, тим більше виміру. Американський філософ А. Макінтайр у своїй монографії «Після чеснот» критикує суспільні науки, до яких належить і державне управління, а в розділі «Характер узагальнень в соціальній науці та відсутність в них передбачувальної сили» дошкульно зауважує: «..Час від часу проголошується, що нарешті відкрито істинний закон, що керує людською поведінкою. Однак всі ці закони мають лише один недолік – вони так очевидно оманливі, що ніхто, крім соціальних вчених, над якими тяжіє традиційна філософія науки, не вірить їм» [11, с. 122].

Отже, в межах праксіологічного, аксіологічного й антропологічного аспектів дослідження державного управління нагального вирішення насамперед потребують проблеми, пов'язані з людиною, біосоціальна

природа якої й зумовлює специфіку і складність пізнання феномену управління. Зокрема максимальної уваги у філософському осмисленні варті такі концепти теорії державного управління як прийняття рішення, свобода, влада, сучасне розуміння яких неможливе без застосування новітніх методів і креативних наукових технологій.

Революційним відкриттям кінця ХХ ст. у пізнанні людської поведінки як сукупності історично зумовлених моделей життєдіяльності стало нейролінгвістичне програмування (далі НЛП), що являє собою, з одного боку, самостійну моделювальну систему, з іншого, – ефективний спосіб мислення та комунікації, уможливаючи в такий спосіб зміну ментальних моделей (складних систем уявлень і цінностей, що скеровують поведінку). Акцентуємо на цьому особливу увагу, адже мислення пересічного державного службовця, як правило, має традиційну причинно-наслідкову природу, що не завжди спрацьовує в складній глобальній системі державного управління, коли причина і наслідок можуть існувати в широких локально-темпоральних межах. Методи когнітивного моделювання НЛП спроможні результативно впливати на управлінське мислетворення, зокрема, на прийняття адекватних державно-управлінських рішень, наслідки яких можуть виявитися через 5-10 років [16]. Д. Молден у своїй монографії «Менеджмент і могутність НЛП» зазначає: «Коли-небудь у майбутньому ми будемо присвячувати більше часу навчанню того, як використовувати свій розум... Майбутній потенціал нашого світу залежить від розвитку людського розуму, і технології для того, щоб почати розкривати цей потенціал, є у нас вже зараз» [14]. НЛП називають практичною школою мислення, що сприяє усвідомленню природи і динаміки пізнавальних та мисленневих процесів, які керують поведінкою, розвиваючи тим самим стратегічне мислення, поведінкову компетентність і гнучкість.

Як і будь-яка сучасна гуманітарна система знань, НЛП спирається на антропоцентричну філософію, основу якої становлять ідеї Х. Вайхінгера та фундатора загальної семантики А. Коржибського про нетотожність об'єктивного світу та його суб'єктивної моделі як репрезентованої карти довкілля. Російський антрополог М. Курбанов зазначив: «З архаїчних пір людина усвідомлює те, що світ як реальність існує і в ньому, і поза ним. Але не відразу людина усвідомила ту важливу умову, що світ, який існує в ньому, може існувати... і як ілюзія, образ, модель чи навіть пародія» [7]. Всі моделі і техніки НЛП побудовані на комбінації двох постулатів: «мапа не територія» і «життя та розум – системні процеси» [6, с. 44]. Згідно з першим постулатом НЛП, «мапа – не територія, яку вона представляє» [22, с. 58], бо «організована діяльність логічної функції вбирає в себе всі відчуття і творить свій власний внутрішній світ, який послідовно відходить від реальності» [23, с. 159]. Специфіку цього явища, коли «реальність незмінно постає перед нами трансформованою нашими когнітивними здібностями», пояснено універсальними закономірностями, властивими

трансформаційним процесам ментальних об'єктивацій, що детермінують наявні у структурі особистості нейрофізіологічні, соціально-генетичні та індивідуальні фільтри [6, с. 44].

Суб'єктивний фактор сприйняття дійсності спричиняє «недосконале розуміння ситуації» управлінцем і, на думку відомого фінансиста Дж. Сороса, унеможливорює оптимальну уніфікацію прийняття рішення: «В людській поведінці є те, що відрізняє її від явищ, які становлять предмет природничих наук: це процес прийняття рішення. Рішення обґрунтовані недосконалим розумінням існуючої ситуації. Як може така ситуація надати вихідні і кінцеві умови, які були б пов'язані універсально діючими законами? Містять ці умови процес мислення учасників чи ні?... Учасникам доводиться мати справу із ситуацією, пов'язаною з прийняттям ними рішення; їх мислення становить невід'ємну частину цієї ситуації. Незалежно від того, вважаємо ми мислення учасників фактом особливого роду, чи взагалі не вважаємо фактом, воно вносить елемент невизначеності в предмет дослідження. В природничих науках цей елемент відсутній» [17, с. 43-45]. Загальний висновок, до якого доходить Дж. Сорос, такий: «...Позитивні досягнення природничих наук обмежені галуззю, в якій мислення і самі учасники подій ефективно розмежовані. В тому випадку, коли учасники подій – мислячі, галузь ця стискується до нуля» [17, с. 41], що зумовлює найширше залучення новітньої наукової методології оптимізації ментальних потенцій державного управління.

Отже, незважаючи на те, що людина не може всеосяжно пізнати реальність, зокрема її частину – проблемну ситуацію, все ж, використовуючи НЛП-інструменти, можна знайти її оптимальне рішення. Спеціалісти НЛП доводять, що мудрість, етичність, екологічність прийняття рішення залежить не від наявності в когось «правильної» чи «істинної» мапи, а радше від цілеспрямованого створення найрелевантнішої для конкретного сегмента ситуацій карти, що уможливорює досягнення найширшого спектру вибору і перспектив, адже ефективність і майстерність приходять саме тоді, коли є можливість вибирати оптимальні варіанти дій.

Наступне базове положення НЛП: «Життя і розум – системні процеси» [6, с. 66]. Ще раніше з цього приводу А. Лурія писав: «Будь-яка психічна діяльність людини є складною функціональною системою, реалізацію якої забезпечує цілий комплекс співпрацюючих апаратів мозку, кожний з яких робить свій внесок у забезпечення цієї функціональної системи» [10, с. 80]. У твердженні вченого сконцентровано й основний принцип теорії систем, згідно з яким людина як певна система, у свою чергу, належить до загальнішої, більшої природної системи, що унеможливорює ізоляцію однієї частини цілого від інших його складників і зумовлює комплексний характер взаємовпливу ієрархічно організованих рівнів. Це поняття є універсальним, наскрізним і торкається всіх сфер природного й людського існування (пор. поняття системності в

управлінні), що відзначене й у філософських дослідженнях: «Оскільки генеза об'єктивного тіла є лише моментом у конституюванні об'єкта, тіло, відступаючи в об'єктивний світ, потягне за собою інтенційні нитки, якими воно пов'язане зі своїм оточенням, і, нарешті, репрезентує нам як суб'єкта, що сприймає, так і видимий світ» [12, с. 93].

Як вважають сучасні дослідники, «функціонування об'єкта, що підлягає вивченню, чи суб'єкта, який вивчає об'єкт, відбувається завжди в конкретному середовищі, у конкретних обставинах, у конкретному відношенні системи, що функціонує, та метасистеми (або підсистеми та системи), по-іншому, у певній інтервальній ситуації, у межах якої тільки й можуть виявитися потенційні властивості об'єкта. Зміна системи взаємодії (інтервальної ситуації) спричиняє радикальні зміни об'єкта, який функціонує» [8, с. 48], відтак «оскільки система – це сукупність елементів, то зміна будь-якого елемента системи зумовлює зміну всієї системи» [2, с. 10]. Це означає, що поведінка управлінця залежить від різних чинників – суб'єктивних, які формують її світоглядні позиції (репрезентативні системи, власні цінності та досвід), та об'єктивних, контекстоутворювальних, які також вимагають певної поведінкової компетенції людини та впливають на збереження її психологічної гомеостатики, і тому «важливо враховувати не тільки процеси, що відбуваються всередині людини, але й той вплив, який чинить на нього навколишня система» [4, с. 29]. Так, будь-який спеціаліст державного управління бачить діяльність свого сегмента організації під специфічним кутом зору, формує власне уявлення про ситуацію і пропонує, як наслідок, «оптимальні» рішення. Але найвище керівництво розглядає організацію як єдиний організм, де будь-яка думка – лише шматочок мозаїки. Щоб прийняти рішення, керівник має знати характер усього спектру зв'язків між функціональними підрозділами, розуміти, як в результаті їх взаємодії виникають інтегральні характеристики організації. За відсутності ж цілісного (системного – С. Б.) бачення ухвалені рішення будуть псевдооптимальними і нестимуть загрозу майбутньому такої організації. Крім того, усвідомлення глибинної архітектоніки структури державного управління як фундаментальної сфери комунікативного буття корелює і з необхідністю знання та чіткого розрізнення імплікативної ієрархії суб'єктивного досвіду особи-діяча як невід'ємної константи зазначеної (та й будь-якої) фахової систематики.

Розкриваючи механізм створення моделі суб'єктивного світу людини, процесу навчання, комунікації, Р. Ділтс запропонував систему нейрологічних рівнів, стверджуючи, що зміни на нижніх рівнях системи не завжди приводять до змін на високих щаблях, на відміну від обов'язкової трансформації «низу» в разі перетворень на вищих рівнях (детальніше дивіться [5]). Це означає, що ефективність прийняття управлінського рішення залежить від точного визначення рівня виникнення проблеми.

Отже, філософські принципи і методи НЛП уможливають цілісне розуміння складних систем, зокрема внутрішньої систематики людини та зовнішньої систематики її діяльності, в нашому випадку – системи державного управління. Новітня наукова методологія НЛП розкриває механізми вдосконалення людської системи, зануреної в управлінський процес, концентрованим виявом якого є прийняття рішення, що безумовно сприятиме ефективному функціонуванню системи державного управління, властивості якої визначаються характером зв'язків між структурними компонентами й уявленнями залучених до неї людей.

Неймовірної актуальності новітня наукова парадигма набуває з огляду на обраний нашою державою демократичний курс свого подальшого розвитку, що передбачає й економічне, й ідеологічне «перезавантаження», яке продукує нову полеміку навколо споконвічних філософських проблем свободи та влади, адже НЛП-технології з однаковим успіхом можуть служити як розширенню обріїв свободи особистості, так і посиленню влади над нею [9]. Очевидно, що ринкові закони економіки не працюватимуть доти, доки не приживуться ліберально-демократичні цінності, сутністю яких є ідея індивідуальної свободи, автономності та самодостатності особистості. Індивідуальна свобода економічно базується на інституті приватної власності як невід'ємному атрибуті самої людини, для якої свобода «мати» асоційована з поняттям «відповідати». Помітного впливу на формування цінностей англо-американської цивілізації (батьківщини НЛП) мала філософія прагматизму (грець. *pragma* – справа, дія), у межах якого найбільш яскраве вираження людської сутності – в дії, і цінність знання поставлено в залежність від того, чи служить воно дії, життєвій практиці. Фундатор прагматизму В. Джеймс доводячи, що в цьому світі ніхто не може мати монополію на істину в останній інстанції, намалював картину багатоманітного світу, в якому люди спроможні пізнати лише часткові й обмежені істини – істини, які приносять йому «користь». Саме тому з філософських постулатів практично скерованої галузі НЛП випливає, що особистість є не лише ресурсом-втілювачем якоїсь/чиєїсь ідеї, а й творцем такої ідеї, значимість якої визначається практичними наслідками, а екологічний її вибір супроводжується відповідальністю «творця» за ці наслідки.

Такі цінності, як свобода і влада, в сучасному інформаційному суспільстві мають нові інтерпретації, зокрема знаменита формула Ф. Бекона «Знання – влада» – найрізноманітніші втілення («Слово – влада», «Мова – влада», «Когнітивна карта – влада», «Інформаційна технологія – влада», «НЛП – влада» тощо). Спробуємо детальніше розглянути новітні тлумачення. По-перше, влада – це можливість реалізувати свою свободу і свої бажання щодо будь-чого чи будь-кого. Вона може бути законною і незаконною, базуватися на силі, впливі, традиціях (батьківська влада тощо) чи інших неформальних інститутах.

Прагнення до влади, тобто до розширення своїх можливостей в різних сферах – одна з основних мотивацій людської поведінки, закладених на рівні безумовних рефлексів [13]. Найдемократичнішим джерелом влади, за Е. Тоффлером, є знання, контроль за якими – «суть майбутньої світової битви за владу у всіх інститутах людства» [19]. Сфера знань про управління людиною, спільнотою невіддільна від конкретної галузі знань про вплив на людську поведінку, адже управління – це діяльність, пов'язана з впливом керуючого суб'єкта на керований об'єкт з метою досягнення певних результатів, що увиразнює актуальність НЛП, адже виховання, управління, навчання людини – це різні види її нейролінгвістичного програмування. По-друге, галузева специфіка НЛП виявляється не лише у виробленні цінних для державного управління знань, а й створенні алгоритмів грамотного користування цими знаннями, що реалізується в розробці моделей майстерності – моделей, адаптованих до певної галузі людської діяльності [9], оскільки знання мають реальну силу у їх результативному застосуванні на практиці. По-третє, з огляду на постульовані в НЛП принципи системності, що унеможливають як ізоляцію однієї частини від цілого, так і контролю однією частиною всієї системи, то влада, хоч і потужний, але міф, що базується на віруванні в ідею влади, яскравий зокрема приклад «сліпої» віри у владу над природою. Відомий англо-американський філософ Г. Бейтсон пов'язує таку міфотворчість з відповідними наслідками: «Можливо, найважливішою катастрофою періоду індустріальної революції було величезне збільшення наукової зарозумілості... Еволюція стала історією того, як організми вивчили нові трюки для контролю над навколишнім середовищем, а трюки людини були кращі за трюки будь-яких інших істот. Однак зараз ця зарозуміла наукова філософія застаріла. Її місце зайняло відкриття, що людина – лише частина великої системи, а частина ніколи не може контролювати ціле» [1]. Логічно тоді припустити, що свобода теж міф, адже людина як частина глобальнішої системи не може мати свободу від цієї системи, якщо свободу, звичайно, розглядати як ідею наявності чи відсутності тих чи інших обмежень. Е. Фром зазначає, що прагнення до свободи сьогодні виразилося в принципах економічного лібералізму, політичної демократії, індивідуалізму в особистому житті, однак людство не наблизилося до реалізації цього прагнення [21, с. 8]. Отже, проблема свободи торкається не лише соціальної, а й біологічної природи людини. Спираючись зокрема на вже відомий філософський постулат НЛП: «мапа не територія, яку вона представляє», спробуємо поглянути на цю проблему під іншим кутом зору. Якщо світ – це те, що ми бачимо, чуємо чи відчуваємо, тобто – картинка, спроектована інформаційними сигналами, отриманими через наші органи сприйняття, то, навчившись усвідомлювати процес творіння власного світу, людина отримує й можливість вибирати собі добро чи зло, свободу чи несвободу. З цього випливає, що свобода – це не відсутність обмежень, а усвідомлена необхідність вибирати, діяти,

творити. До того ж домінуючою тенденцією в тлумаченні свободи у ХХ ст. вважають погляд, за яким людина завжди гідна того, що з нею відбувається [15, с. 882]. Всесвітньо відома психотерапевт В. Сатир, професійну діяльність якої моделювали фундатори НЛП Р. Бендлер та Дж. Гріндер, сформулювала прості принципи, при використанні яких свобода стає не абстрактним словом, а ідеєю, здатною реалізовуватись, що максимально важливо для формування вільної особистості (детальніше дивіться [18]). Звичайно, ці принципи потребують грамотного тлумачення, що передбачає опрацювання відповідної літератури, чи й тренінгової практики. Свобода як усвідомлена необхідність, реалізована у виборі думок, відчуттів, уявлень невід'ємна від відповідальності за свій вибір. Розвиток вміння чути свої відчуття й потреби, активізує й здатність поважати почуття й потреби інших людей.

Висновки. Найпроблемнішою зоною галузі державного управління є людина, біосоціальна природа якої вимагає детального вивчення, а проблемні аспекти її перманентно зануреного в процес управління буття – глибинного філософського осмислення. Надскладним питанням у сучасних мінливих умовах професійної діяльності державного службовця залишається процес прийняття адекватних рішень, екологічного усвідомлення фундаментальних категорій фахової галузі, актуальними серед яких є свобода і влада. Новітня наукова парадигма НЛП уможливорює не лише креативний погляд на вічні та сьогоденні проблеми, а й пропонує наповнити абстракції практичним сенсом.

Використані джерела інформації:

1. Бейтсон Г. Екологія розуму // Електронна бібліотека по філософії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://filosof.historic.ru>
2. Бондар О. І. Деградація лінгвосоціуму: ознаки і типи // Записки з загальної лінгвістики. – Одеса : Астропринт, 2001. – № 3. – С. 10-15.
3. Диев В. С. Феномен сучасного управління з позицій науки і філософії // Інститут філософії і права СО РАН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.philosophy.nsc.ru>
4. Дилтс Р. Моделирование з допомогою НЛП. – СПб. : Питер, 2000. – 288 с.
5. Дилтс Р. Фокуси мови. Зміна переконань з допомогою НЛП. – СПб. : Питер, 2000. – 320 с.
6. Ковалевська Т. Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування. Монографія. – Одеса : «Астропринт», 2001. – 342 с.
7. Курбанов М. Г. Человек в мире, или мир в человеке. Тексты [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://anthropology.ru>
8. Лазарев Ф. В., Вилесов Ю. Ф. Гносеологические функции процедуры сопоставления свойств объектов // Ученые записки ТНУ, 1999. – №12. – С. 48-57.
9. Лук'янець В. С., Кравченко О. М., Озадовська Л. В., Мороз О. Я. Науковий світогляд на зламі століть – К. : ПАРАПАН, 2006. – 213 с.
10. Лурия А. Р. Язык и сознание. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1998. – 416 с.
11. Макинтайр А. После добродетели: Исследования теории морали. – М. : Академ.Проект; Екатеринбург : Деловая книга, 2000. – 384 с.
12. Мерло-Понті М. Феноменологія сприйняття. – К. : Укр.Центр духовної культури, 2001. – 552 с.

13. Мовсесян А. Г. Философия транснационализации // Вестник финансовой академии при Президенте Российской Федерации. Выпуск 3 (15) 2000 год. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vestnik.fa.ru>
14. Молден Д. Менеджмент и могущество НЛП // Библиотека : [Электронный ресурс]. – Режим доступа <http://www.nlpv.ru>
15. Новейший философский словарь. – Мн. : Книжный дом, 2003. – 1280 с.
16. О'Коннор Дж., Макдермотт И. Искусство системного мышления. Необходимые знания о системах и творческом подходе к решению проблем [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://institutnlp.ru>
17. Сорос Дж. Алхимия финансов. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 416 с.
18. Стрелкин В. Пять свобод // Санкт-Петербургский Центр НЛП. Статьи [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.nlpcenter.spb.ru>
19. Тоффлер Э. Метаморфозы власти // Библиотека социологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.gumer.info>
20. Тутов Л. А. На пути к философско-методологическому осмыслению теории управления // Электронный вестник. Государственное управление. Вып. № 11. – 2007 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://e-journal.spa.msu.ru>
21. Фромм Э. Бегство от свободы. – М. : Флинта : МПСИ : Прогресс, 2006. – 248 с.
22. Korzybsky A. Science in Sanity. – N.Y., 1958.
23. Vaihinger H. The Philosophy of As Is. – N.Y., 1967.

Рецензент: Бакуменко В.Д., д.держ.упр., професор.

УДК:351

Жовнірчик Я.Ф.,

доктор наук з державного управління,

Національний університет біоресурсів

і природокористування України,

професор кафедри державного управління

Навчально-наукового інституту післядипломної освіти

НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВЗАЄМОВІДНОСИН ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ТА ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Анотація. Визначено умови та напрямки оптимізації взаємовідносин органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства. Доведено, що важливою умовою оптимізації взаємовідносин є наявність розвинених суб'єктів взаємовідносин – демократичної влади та громадянського суспільства. Визначено, що для удосконалення взаємовідносин органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства необхідно подолати серйозні проблеми, які породжують конфлікти.

Ключові слова: Оптимізація взаємовідносин, органи публічної влади, інститути громадянського суспільства.

Аннотация. Определены условия и направления оптимизации взаимоотношений органов публичной власти и институтов гражданского общества. Доказано, что важным условием оптимизации взаимоотношений является наличие развитых субъектов взаимоотношений - демократической власти и гражданского общества. Определено, что для совершенствования взаимоотношений органов публичной власти